

DRIEPAS

Verenigingsblad van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo

Jaargang 29

nr.3

november 2012

In dit nummer:

St. Antonius-
wijk in 't Loo

In gesprek
met: Wies
Sanders -
Lenting

Wandel-,
fiets- of
autoroute
langs
monumen-
taal groen
in Duiven

Sint Andreas
kerkpatroon
in Groessen

Inhoudsopgave

In dit nummer:

Inhoudsopgave 2

Bij de voorpagina 2

Voorwoord 3

Colofon 3

St. Antoniuswijk - aanvulling 4

In gesprek met
In dit nummer een gesprek met Wies Sanders - Lenting 5

Schetsen 7
Laatste deel met schetsen van de heer Arends uit Boxmeer

Verenigingsnieuws 8

Sint Andreas - kerkpatroon te Groessen 9

Zoekplaatje 15

Themanummer monumentendag

Route langs monumentale bomen in de gemeente
Duiven 2

De monumentale bomen 5

Wanneer is een boom monumentaal 11

Jaarprogramma 12

Bij de voorpagina

In dit nummer een artikel over Sint Andreas - kerkpatroon in Groessen. Op de voorpagina de hiernaast afgebeelde foto. De foto is afkomstig uit de collectie van Frans Staring.

Over de afbeelding is verder weinig bekend. Het is geen ansicht- of andersoortige briefkaart, maar een foto op dun papier, professioneel samengehecht op een hardkartonnen achtergrond. De foto is hoogstwaarschijnlijk gebruikt voor een kalender die van Wely bij drukkerij Heinen heeft laten drukken in verband met zijn werk als leiendekker. De kerk was één van de foto's op de kalender. Het was

Geachte leden, abonnees,

Met dit dubbele najaarsnummer hebben we opnieuw getracht een gevarieerde Driepas te maken. Zo is er een artikel over St. Andreas en is er een interview met Wies Sanders. Via Dick Jonker is er een reactie binnengekomen op het artikel over De Antoniuswijk in Loo.

Voor het monumentenweekend op 8 en 9 september jl. met het thema "Groen van Toen" is een speciale Driepas gemaakt. In dit themanummer is een route opgenomen langs monumentale bomen in de gemeente Duiven. Deze route, die het hele jaar door te gebruiken is, was een groot succes. Daarom hebben we besloten om de route als extra bijlage bij dit nummer te voegen. We verwachten hierdoor degenen die niet de gelegenheid hebben gehad om een exemplaar op te halen een dienst te bewijzen alsnog deze route te volgen. Zeker nu, op het moment van schrijven, de bomen in hun mooiste herfsttooi staan. Verder kunt u de volledige versie, met aanvullingen en meer informatie over de bomen op onze website www.hkdgl.nl vinden.

Tevens zijn we druk met ons jaarlijkse symposium op 16 november in de raadszaal van het gemeentehuis in Duiven. Het thema is dit jaar de aanloop naar 1813. In dat jaar vond de slag bij Leipzig plaats. Dit is indirect de reden van het ontstaan van de gemeente Duiven in de huidige vorm en daarom vieren we volgend jaar dit feit als Duiven 200. In de agenda en op de website kunt u lezen wie er dit jaar als sprekers op het symposium zijn uitgenodigd. Het belooft weer een interessante middag te worden, waar onze leden natuurlijk voor uitgenodigd zijn. Wij verzoeken u om u voor 12 november aan te melden.

Rest ons u alvast prettige feestdagen en een voorspoedig en gezond 2013 te wensen!

En natuurlijk wensen wij u veel leesplezier.

G. van Hunen
Voorzitter.

Driepas is een uitgave van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo en verschijnt drie a vier maal per jaar.

Losse nummers € 2,50.

Driepas is een begrip uit de bouwkunst: drie elkaar snijdende cirkels die samen een driehoek vormen, veelvuldig toegepast in gotische kerkvensters. In profane zin gebruikt als symbool voor de samenwerking van de kerkdorpen Duiven, Groessen en 't Loo.

Redactieadres:

*redactie@hkdgl.nl of
Eilandplein 302
6922 ER Duiven*

Redactie:

*C.M.J.M. van den Brink
F. Boekhorst
T. Kooy*

Bestuur:

bestuur@hkdgl.nl

Voorzitter:

G.H. van Hunen (0316-52 73 66)

Secretaris:

*secretariaat@hkdgl.nl
T. Peer-Stark (06-40 40 80 09)*

Penningmeester:

*T. Kooy (0316 -26 70 99)
Rabobank 315407484*

Public Relations:

G.H. van Hunen

Lid:

C.M.J.M. van de Brink

Secretariaat:

*secretariaat@hkdgl.nl of
Eilandplein 302
6922 ER Duiven*

Internet:

*www.hkdgl.nl
twitter
@hkdgl*

Oplage: 300 stuks

Het lidmaatschap van de Historische Kring kost €13,00 per jaar; het partner- of gezinslidmaatschap € 5,20 extra per jaar. Een abonnement op alleen de Driepas kost € 6,50 per jaar. Leden en abonnees buiten de gemeenten Duiven, Zevenaar en Westervoort betalen € 3,50 als bijdrage in de verzend- en portokosten. Opzeggen van lidmaatschap of abonnement uitsluitend schriftelijk voor 1 december van het lopende jaar. Uit de uitgave mag niets worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming vooraf en zonder bronvermelding.

St. Antoniuswijk in 't Loo - aanvulling

Soms ontvangen wij, v er na de verschijningsdatum, wel eens commentaar op of aanvullende informatie bij artikelen. Heeft het dan nog zin op dat onderwerp terug te komen? Herinneren de lezers zich ruim een jaar na plaatsing nog de inhoud van het artikel over de St. Antoniuswijk in 't Loo (Driepas, jrg. 28 (maart 2011), nr. 1)? We wagen het erop.

De St. Antoniuswijk, een naam die het niet gehaald heeft, bestaat uit de twee straten die in de jaren 1947-1948 zijn gebouwd: Sloetstraat en St. Antoniusstraat, onofficieel in 't Loo nog steeds *de nieuwbouw* genoemd.

In de Sloetstraat woont op nr. L159 (nu nr. 2) de familie Gradus Berends. Van Gradus is vermeld dat hij de bijnaam *Slik* heeft (blz. 21). Neen, schrijft zijn zoon Gerard die tegenwoordig in Zevenaar woont, dat moet *Slak* zijn, daarbij verwijzend naar blz. 176 van het *Familieboek van Berent Beernts, boer te Lathum*. Daar staat over zijn vaders vader, ook een Gradus, dat hij als bijnaam heeft: .....*"Berends de slak". Mogelijk heeft het te maken met een langzame, maar grondige manier van optreden. Deze naam onderscheidt deze Berends-tak van "de schipper" en "de slager". Het wordt zeker niet als een beledigende scheldnaam ervaren, maar als een manier van aanduiden.* Bijnamen gaan blijkbaar over van vader op zoon.

De kop Donkere wolken (blz. 22), over de slechte kwaliteit van deze naoorlogse woningbouw, maakt herinneringen los bij Gerard Berends. Hij schrijft: *na enkele jaren bleek de kwaliteit zo slecht dat de zwam onder de vloeren stonden en de vloerplanken in de kamer en de slaapkamer vernieuwd moesten worden, men zakte erdoor. Ook de pannendaken lieten te wensen over, met sneeuwbuien ging de sneeuw door de pannen en dakplaten heen en kwam op de bovenverdieping terecht. 's Morgens was alles bevroren en werd je wakker met bevroren dekens als planken op je bed.*

Een ander probleem was de geringe capaciteit van het *het elektrisch*, de elektriciteitsvoorziening.

Broederij van de fam. Derksen (Duiven in oude ansichten deel 2 blz. 70)

In 1948 was de Sloetstraat nog onverhard. Gerard Berends (2 jr) met z'n moeder en een buurmeisje.

Langs de straat stonden elektriciteitspalen. Als het onweerde sloeg soms de bliksem op de draden, zodat de bliksem uit de stopcontacten in huis kwam. Overigens waren er te weinig stopcontacten in de huizen voor strijkijzers en bij-verwarming door straalkacheltjes. Dat loste men op door met speciale fittingen aan de lampen of met driewegstekkers stroom af te nemen. Hoog water veroorzaakte zoveel kwelwater dat het in de huizen kwam, soms stond het water weken lang tot de bovenste trede van de keldertrap. Ondanks het regelmatige ledigen functioneerden de zinkputten (gierputten) op den duur ook niet meer maar riolering was er voorlopig niet.

Hij schrijft: *De varkensschuurtjes zaten al snel vol met konijnenhokken gemaakt van sinaasappelkistjes van de fam. Ebbers. Konijnenvlees was een welkome afwisseling op het dagelijkse menu, vooral tijdens de feestdagen. Toen er een ziekte uitbrak onder de konijnen werden de schuurtjes gebruikt om o.a. haantjes vet te mesten die men gratis kon afhalen bij de kuikenbroederij van W. Derksen aan de Loostraat. (.....) In de wijk woonden diverse mensen met een baantje als fabrieksarbeider in ploegendienst, op de steen bij de kerk werd dan ook 's zondags na de mis door boeren en tuinders om naoverhulp gevraagd en vanuit de wijk werd er kinderoppas of thuishulp gevraagd. (.....) Wegens reuma van mijn moeder moesten wij van dokter W. Vonk de woning in 1964 verlaten en zijn we naar Duiven verhuisd.*

Tot zover enige herinneringen van Gerard Berends die zijn kinderjaren in de Sloetstraat heeft doorgebracht.

Th.M.J. Jonker, 't Loo

In gesprek met Wies Sanders - Lenting

In 1938 werd Wies Sanders-Lenting geboren op de Droo, op de plaats waar nu Albert Heijn staat. Er waren al drie broers en na Wies kwam er nog een meisje. Haar schooltijd begon op de kleuterschool, waar zuster Pholiana de touwtjes in handen hield. Ze ging er lopend naar toe: 'Het paadje over, dan kwam je bij de kerk en dan de Rijksweg oversteken', weet Wies. Op de Mariaschool had ze veel vriendinnen. Ze herinnert zich nog Mies Jansen en Diny Kerkhof. Daar kreeg ze les van juffen. Op school ging alles prima, maar Wieske was een beetje bang van Sinterklaas en voelde zich helemaal opgelaten, toen de juf aan Sinterklaas vertelde dat ze zo mooi kon zingen. Of ze wilde of niet, Wieske moest voor de klas. Ze mocht zelf kiezen welk liedje. 'Ik ben nooit vergeten dat ik daar 'Een karretje op de zandweg reed', heb gezongen!' Sinterklaas prees haar de hemel in en Wieske was in de wolken. Later moest ze nog eens optreden in het Remigiusgebouw. Dat zingen is altijd gebleven, nu zingt ze in het Ouderenkoor.

Na de Maria-school ging ze naar de VGLO (Voortgezet Lager Onderwijs), nu de Dalton-school. Daar zaten ook de meisjes uit Groessen, Loo en Westervoort op. Wies: 'We leerden er ook naaien, poetsen en koken. Net als tegenwoordig de stages, werden we uitgeleend aan het paterklooster, om daar te poetsen. Zuster Jeanne Louise keurde of we het goed gedaan hadden. Toen ik zestien was, mocht ik eraf. Ik had er helemaal niks mee!', lacht ze.

Na schooltijd werd er thuis geholpen, want er was een grote groentetuin. Die werd ook bemest met de

Het Remigiusgebouw stond op de plaats waar nu Guido Trendline is. Hier vergaderde de K.A.B (Katholieke Arbeiders Bond) en hier was ook de bibliotheek. Het gebouw werd beheerd door de Dames Hugen. Ze hadden een café restaurant en een grote zaal, waar nu snackbar Harry zit. Daarnaast was het pad naar de kerk.

Mariaschool 1948-1949.

1948: Hendrikus Lenting, Maria Straub, Gerda en Wies Lenting. Vader draagt de pet van de Fanfare.

gier uit de gierput. We hadden nog geen toilet, maar buiten een 'huuske'. Met een gieremmer – een lange stok met een emmer aan het eind – werd de mest uit de put geschept. Het water haalden we buiten uit de put. De jongens gingen bij de boeren in de omgeving aan de slag. Ze hadden ook varkens en konijnen die jaarlijks zorgden voor het nodige vlees. Als ze geslacht werden, moest Wieske vlees en worst brengen naar mensen die het minder breed hadden. 'Mijn moeder was heel sociaal', herinnert Wies zich. 'Mijn zusje was gek met één van de konijnen, een witte. Met Kerstmis was ineens Flappie verdwenen'.

Bij de Gruyter op de Klarendalseweg in Arnhem.

'Weggelopen', kreeg ze te horen. En er werd ijverig mee gezocht waar Flappie was gebleven. Flappie was achter in het schuurtje naar de konijnenhemel gegaan. Wies moest vader bijlichten met een kaars en een zaklamp, want er was geen elektra in het schuurtje. Ze vond dat niet erg leuk. Bij de bereiding werd het konijn in stukken gesneden, zodat je niet kon zien dat het een beest was geweest. De kop werd weggegooid.

Met Kermis was er Kermissoep, één van de favorieten van één van haar broers. Eerst werd de bouillon getrokken. Dan werd het vlees eruit gehaald. De soep werd afgemaakt met vermicelli en groenten en het warme vlees met komkommer, augurk en uitjes en mosterd geserveerd.

Na haar schooltijd ging Wies werken als dagmeisje in Arnhem. 'Ik kreeg dat baantje via een vriendin die al bij een bakker werkte. De bakker bracht brood op de Utrechtseweg bij de familie van Dolderen die een meisje zochten. Het was een groot herenhuis waar ze pension hielden. Bedden opmaken, helpen in de keuken, poetsen en alles wat er meer te doen was. Ze hadden drie mensen op kamers die op de Vesta werkten. 's Middags werd er gezamenlijk een boterham gegeten. Wies mocht aan tafel aanschuiven. 'Ik was er echt kind aan huis. Ze waren gek met me. Ik heb er de tijd van mijn leven gehad en verdiende 60 gulden in de maand en reisgeld. Ze wilden niet hebben dat ik met de fiets kwam. Ik kwam met de bus en de trolley. Op zaterdag was mijn buskaart op en liep ik naar de stad. Dan kocht ik voor een dubbeltje een ijsje bij Jamin(1). Dat was een ijsje tussen twee wafeltjes. Het ijs zat in een pijp en er werd een plak afgesneden, als het ijs er werd uitgedrukt. Toen ze twee jaar later stopten, ben ik bij de Gruyter(2) begonnen. Daar heb ik vijf jaar met heel veel plezier gewerkt. Er waren zes de Gruyter winkels in Arnhem. Ik werkte op de Klarendalseweg. 's Morgens drie kwartier op de fiets en 's avonds terug. Tien voor half negen moest je binnen zijn en rond vier uur klaar. Bij extreem slecht weer gingen we met de bus. Dat moest je zelf betalen. 's Maandags moesten we suiker scheppen in ponden

en kilozakken. Alles kwam in het groot en dat moesten we zelf portioneren. Ook moesten we stoffen en de flessen sorteren in het magazijn. Van Gend & Loos(3) bracht de balen. Als je al een tijd bij de Gruyter werkte en ze tevreden over je waren mocht je mee met een uitje naar de fabriek in 's-Hertogenbosch. Dat was prachtig. We zagen hoe er koffie werd gebrand en vermicelli verpakt. We kregen een maaltijd en een goodybag mee. Op het einde verdiende ik 169 gulden per maand en daar moest je de buskaart ook nog van kopen. Een keer was het zulk slecht weer dat de bus niet reed. Toen zijn we met een vrachtwagen van van Gend & Loos naar Arnhem gereden'.

In de oorlog werkte vader op een zandzuiger. Hij is zes weken geïnterneerd geweest in Duitsland. Moeder was heel ongerust, omdat ze niet wist waar hij was. Tot ze bericht kregen dat hij onderweg was naar huis. Toen hebben we hem bij Toon Polman naast het oude gemeentehuis opgehaald (naast het gemeentehuis stond het huis van Willem Berends). Mijn moeder was heel blij: 'Papa is terug', riep ze. Tot 1955 hebben ze daar gewoond. Haar ouders wilden graag een eigen huis. Daarvoor spaarden elke maand 10 gulden tot ze genoeg hadden. Samen met Gred Wieleman uit 't Welleveld, die – net als vader bij de Fanfare St. Remigius was – bouwden ze een dubbel woonhuis in de Lombokstraat. De bedden stonden op de betonnen vloer, want het beton moest eerst drogen, voor er zeil op kon. Van vaste vloerbedekking was toen nog geen sprake. Haar moeder stierf vijf weken later aan een hartinfarct. Vader stond er alleen voor. Het was een zeer traumatische ervaring. Wies moest stoppen met haar werk in Arnhem om voor het gezin te zorgen. Vader werkte als stoker in ploegendienst bij de AKZO. De ene week om zes uur 's morgens en de andere week om een uur 's middags. Dan kwam hij 's avonds om elf uur thuis. 's Middags werd er warm gegeten. 'Elke week kreeg ik van mijn vader huishoudgeld, waar ik alles van moest doen. We aten natuurlijk veel van het land. We hadden allerlei groenten, rode- en savoye- en boerenkool, snijbonen. Ik zie nog de rode kolen aan touwtjes in de

1958: Verloving van Wim Sanders en Wies Lenting. Het feest werd thuis gevierd.